

İran'ın ABD Ve İsrail Saldırılarına Karşı Koyma Potansiyeli ve Olası Stratejiler

Prof. Dr. Veysel AYHAN

SESA Enstitüsü Direktörü

Rapor

SESA
Enstitüsü

Sosyal Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Enstitüsü
Institute of Social Economic and Political Research

İRAN'IN ABD VE İSRAİL SALDIRILARINA KARŞI KOYMA POTANSİYELİ VE OLASI STRATEJİLER

Prof. Dr. Veysel AYHAN

SESA Enstitüsü Direktörü

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi

<https://sesa.org.tr/>

Yönetici Özeti

ABD Başkanı Donald Trump 22.06.2025 tarihinde Amerikan bombardıman uçaklarının İran'a ait 3 nükleer tesisi vurduğunu açıkladı. Trump, Fordo, Natanz ve İsfahan nükleer tesislerinin başarılı bir şekilde vurulduğunu belirtti ve İran'ın ABD'ye yönelik herhangi bir misillemede bulunması durumunda, bu gece tanık olunanlardan çok daha büyük bir güçle karşılaşacağı tehdidinde bulundu. Trump ayrıca "Ya barış olacak ya da İran için son sekiz günde tanık olduğumuzdan çok daha büyük bir trajedi yaşanacak" diye de ekledi. Trump saldırısı sonrası yaptığı açıklamada İsrail Başbakanı Netanyahu'ya teşekkür ederken tarihte daha önce olmadığı kadar ABD ve İsrail'in ortak bir ekip olarak hareket ettiğini ifade etti.

ABD saldırısı hem Cenevre'de AB ve İranlı temsilciler arasında gerçekleştirilen diplomatik görüşmeler hem de İstanbul'da düzenlenen İslam İş Birliği Teşkilatı Dışişleri Bakanları Konseyi Toplantısı sonrası olması ABD ve İsrail ikilisinin Avrupa ve İslam Dünyasına verdiği açık bir mesaj olarak da okunabilir.

İran-İsrail Savaşı 13 Haziran 2025'de İsrail Silahlı Kuvvetlerine bağlı unsurlar İran'a doğrudan saldırılar düzenlemesiyle başlamıştı. Savaşın ilk iki gününde İsrail çok yoğun saldırılarda İran'ın askeri alt yapısını ve nükleer tesislerini doğrudan hedef aldı. İlk günkü saldırılarda İran içerisindeki MOSSAD ajanlarının da desteğiyle birçok hedefe nokta saldırılar, üst düzey komutanlar ve nükleer alanda çalışmalar yapan üst düzey bilim insanlarına suikastlar düzenlendi. İran rejimi ilk saldırılara cevap vermede yetersiz kalınca, uluslararası toplum ve bazı stratejistler İran'ın kısa sürede teslim olacağı veya rejimin çökebileceği üzerine analizler yayınlamaya başladı. ABD Başkanı Trump daha da ileri giderek İran'ın koşulsuz teslim olması gerektiğini açıkladı.

İran'ın saldırıların 2. gününden itibaren ikinci vuruş kapasitesine sahip olduğunun ortaya çıkması İsrail'in yanı sıra İsrail'i destekleyen ABD yönetiminin de politikalarını etkilerdi. Trump, İran'ın karşı mukavemet gücü ve direnci karşısında politikalarını revize etmek zorunda kaldı. Yaptığı bir diğer açıklamada İran'a 2 haftalık bir zaman tanıdığını belirtti. Ancak İranlı stratejistlere göre Amerikan yönetimi savaşa katılmak için askeri, siyasi ve diplomatik koşulların oluşturulması için zaman kazanmaya çalışmaktaydı. Nitekim İsrail'in tek başına İran'ın saldırılarını durduramayışı ABD yönetimini planlarını daha öne çekmeye zorladı.

Bu bağlamda çatışmaların daha da tırmanması ve özellikle ABD'nin de savaşa doğrudan dahil olmasıyla birlikte İran tarafının olası karşı mukavemet kapasitesi ve stratejik adımlarını analiz etmekte fayda vardır.

İRAN'IN STRATEJİK KARŞI KOYMA VE ÇATIŞMALARI YAYMA KAPASİTESİ

1-İran'ın Jeopolitik, Jeokültürel ve Teopolitik Derinliği

İran'ın stratejik derinliği İran topraklarının çok daha ötesine uzanmaktadır. Bir diğer deyişle Tahran, İran topraklarından öteye yayılan bir askeri, siyasi, dini, mezhebi, etnik ve ideolojik derinliğe sahiptir. Bu kapsamda İran'ın jeopolitik, jeokültürel, askeri ve teopolitik derinliğine bakıldığında Ortadoğu'dan Asya içlerine, Afrika'dan Avrupa içlerine yayılan bir etki ve nüfuz alanına sahip olduğu dikkat çekmektedir.

İran topraklarda İrani halkların ilk siyasi birliği MÖ. 625'li yıllarda Medler tarafından kurulmuş ve ardından Dünya ki ilk İmparatorluk olarak tarihe geçen II. Kiros'un kurduğu Ahameniş İmparatorluğu ile Asya'dan Avrupa ve Afrika'ya yayılan bir dünya gücü olmuştur. Her ne kadar İrani halklar kendilerinden önce gelen Sümer, Asur ve Akadların devlet geleneğini referans almışsa da kurdukları imparatorluğun coğrafı ve nüfus büyüklüğü her üç medeniyetin çok üstünde olmuştur. Bir dönem Makedon etkisinde kalınmasına karşın kısa sürede kurulan İran coğrafyası, Persler, Sasaniler, Gazneliler, Safeviler ve Kaçar Hanedanlıkları ile küresel bir güç olarak tarih sahnesindeki varlığını sürdürdü. İrani halklar yaklaşık 2500 yıldır dünya tarihinin şekillenmesinde birçok açıdan etki etmişlerdir. İran'daki devlet geleneği kesitiler olsa bile 2500 yıldır varlığını sürdürmesine karşın İsrail'in M.S. 70'lerden sonra tekrar devlet sahnesine çıkması 1948 sonrası dönemdir.

İdeolojik derinlik ise mezhepsel etkinin de ötesindedir. 1979'da gerçekleşen İran İslam devrimi birçok İslami düşünürü ve aktivisti derinden etkilemişti. 1980'lerde İslam ülkelerinde

İran devrimine yakınlık duyan veya onunla doğrudan temas kuran birçok yazar, düşünür ve aktivist İran rejimiyle bir yakınlık içerisinde oldu. Suriye iç savaşı ile ciddi bir kopuş yaşanmasına rağmen İsrail'in İran saldırısı ve İran'ın İsrail'e yönelik etkili füze saldırıları algıda İran'a yönelik mezhepçi algıda bir restorasyona yol açabilir. Dolayısıyla bu kesimler hem kendi toplumlarını hem de devletlerin politikalarını İran'la dayanışma yolunda ikna edebilir. Bu da İran'ın etki alanının belirtilenin çok üstünde olduğunu bizlere göstermektedir.

Toparlayacak olursak İran doğrudan Lübnan, Irak ve Yemen'de yeni askeri cepheler açmanın ötesinde Körfez'in istikrarını ve daha da ötesinde Suriye'de yakalanan kısmi istikrarı İsrail ve Batı güçleri aleyhine bozacak bir kapasite, etki ve nüfuza sahiptir. Nitekim İran Dışişleri Bakan Yardımcısı Said Hatibzadeh de BBC'ye verdiği bir demeçte “ABD katılırsa; Trump, tarih boyunca ülkesinin savaşı olmayan bir savaşa sürüklenen ve ülkesini böyle bir savaşa sokan başkan olarak hatırlanacaktır. Bu savaş kesinlikle Amerika için bir bataklık ve bölge için gerçek bir cehennem olacaktır” ifadelerini kullandı. Benzer açıklamaları bazı Şii örgütleri de yaptı. Ancak bunlar içerisinde en önemlisi Irak'taki Şiilerin en yüksek dini mercii olan Ayetullah Ali Sistani'nin yaptığı açıklamadır. Sistani İsrail'in İran'a yönelik saldırılarını sert bir dille kınayarak, İsrail saldırılarını “açık bir dini, ahlaki ve uluslararası hukuk ihlali” olduğu belirtti. Yazılı açıklamasının devamında “Bu gidişat kontrol dışına çıkabilir; bölge halkları için daha fazla acı ve yıkıma yol açarak, uzun vadede tüm tarafların çıkarlarına ciddi zararlar verebilir” ifadelerini kullandı. Sistani'nin gelecek günlerde açık bir fetva ile Hamaney'i desteklemesi durumunda Iraklı Şiilerin savaşa katılması kaçınılmaz olabilir. Her ne kadar Iraklı Şiilerde İran Dini Rehberine mutlak bağlılık ilkesi kabul görmezse de Hamaney ve Sistani'nin vereceği fetvalar kendilerini destekleyen Şii toplumlarının savaşa katılmaları yönünde bağlayıcı bir etkiye sahip olduğu da açıktır.

2-İran'ın Çatışmaları Yayma ve Yeni Cepheler Açma Kapasitesi

Savaşın daha yıkıcı bir hal alması, nükleer tesislerin vurulması sonucunda nükleer sızıntının yayılması ve/veya ABD başta olmak üzere 3. Tarafların daha yoğun bir şekilde savaşa İsrail yanında katılması durumunda İran'ın yeni cepheler açma kapasitesini hayata geçirmesi gündeme gelebilir.

Dolayısıyla doğrudan İran rejimini çökertmeye veya koşulsuz teslim almaya yönelik askeri hedefler, savaşın küresel bir alana yayılmasına yol açabilir. Esasında tüm bu başlıkları kendi içerisinde değerlendirmek, somut ve tarihsel veriler ile sınamak gerekir. Örneğin çatışmaların daha da tırmanması durumunda Lübnan'ın İsrail'e yeni bir cephe açma potansiyelini yok saymak gerçekçi bir değerlendirme olmaz. Benzer şekilde Irak rejiminin

doğrudan çökertilmesine dönük saldırılar karşısında Tahran'ın yeni bir savaş cephesini açmayacağını öne sürmek de real-politiğe uygun değildir.

Daha da ötesine geçecek olursak, İran'ın Irak, Lübnan ve Yemen üzerinden yeni cepheler açma kapasitesine sahiptir. Bu ülkelerin dışında Arap Baharı sırasında görüldüğü üzere Körfez'deki Şii azınlığın İran'la ilişkisini de göz ardı etmemek gerekir. Özellikle Bahreyn'deki isyanlar Suudi Arabistan'ın askeri müdahalesi ile son bulmuştu. Körfez ülkelerinde ciddi oranda bir Şii azınlığın olduğu ve Körfez yöneticilerinin İsrail ve ABD ile ortak hareket etmeyi sürdürmesi durumunda azınlıkların buna nasıl tepki vereceği henüz belli değil. Özellikle Yemen'deki Husi grupların Körfez'deki enerji tesislerine saldırısını bölgedeki istikrarsızlığı derinden sarsabilir

İran'ın savaşı yayma kapasitesi yalnızca Ortadoğu ile sınırlı değildir. Kafkasya'daki istikrar da İran-İsrail Savaşı'ndan etkilenebilir. Özellikle İsrail saldırısı sonrası İsrail-Azerbaycan ilişkileri tekrar gündeme geldi. İranlı bazı stratejistler özellikle Tebriz'deki saldırılarda Azerbaycan üzerinden mühimmatların taşındığını dile getirmektedir. Savaşın daha da tırmanması durumunda ve ABD daha yoğun şekilde savaşa dahil olması durumunda İran'ın savaşı Kafkasya'ya yayma potansiyeli tartışma konusu olabilir.

3-İran'ın Bölgedeki Amerikan Askeri Varlığı ve Misyonu 'nu Hedef Alma Kapasitesi

İran ABD saldırısı öncesinde Amerikan üslerine ve askeri varlığına tehdit oluşturacak bir saldırı içerisinde yer almadı. Ancak 22 Haziran saldırısı sonrası özellikle Irak başta olmak üzere Suriye ve Lübnan'da ABD ve savaşa katılacak diğer büyük güçlere karşı askeri operasyon yapma kapasitesine sahiptir. Bunu doğrudan kendi güçleri üzerinden olmasa bile farklı milis kuvvetleri üzerinden gerçekleştirebilir. Bu üç ülkenin dışında Körfez'deki Amerikan askeri varlığını da vurabilecek askeri yetenek ve kapasiteye sahip olduğu İsrail'e yöneltilen orta menzilli füzelerden anlaşılmaktadır. Nitekim 22 Haziran ABD saldırısı sonrası Tahran'dan yapılan açıklamalarda özellikle Bahreyn'deki Amerikan üslerinin vurulması gerektiğinin altı çizilmekteydi. Devrim Muhafızları da savaşın yeni başladığı yönünde açıklamalarda bulundular.

Ayrıca bölgedeki Amerikan diplomatik misyonları da hedefler arasında yer alabilir. ABD'nin Ortadoğu'daki askeri varlığı ifade edildiği üzere 11 ülkede yaklaşık 50 resmi üsse yayılmış durumda. Bunlar arasında İran için erişilebilirlik açısından en savunmasız olan ülkeler ve kapasite şu şekilde sıralanabilir: Ayn el-Esad ve Union III gibi üslerde ve Erbil'de görev yapan 2 bin 500 asker, Negev Çölü'ndeki Nevatim Hava Üssü ve değişik bölgelerde bulunan

askeri birlikler ve eğitmenler, 5. Filo'nun konuşlanmış olduğu Bahreyn. Bunların dışında Katar, Suudi Arabistan, BAE ve Kuveyt'teki askeri unsurlarda İran veya İran rejimini destekleyen milis kuvvetleri için açık hedef haline gelebilir. Tüm bunların Ortadoğu'daki istikrarı derinden sarsacak adımlar anlamına gelecektir.

4- İran İkinci Vuruş Kapasitesi ve İsrail Üzerindeki Etkisi

1948 Savaşı sonrası Batı'nın askeri, siyasi ve diplomatik desteğiyle Filistin toprakları üzerinden kurulan İsrail, kurulduktan sonra Arap Devletleriyle 1956 Süveyş Savaşı, 1967 Altı Gün Savaşı ve 1973 Arap-İsrail Savaşlarını yürüttü. İsrail tüm bu savaşlarda askeri bir zafer elde etti. Öte yandan İsrail ordusunun, 8 Ekim 2023'ten itibaren Gazze Şeridi'ne düzenlediği saldırılarda hayatını kaybedenlerin sayısı 100 binin üstünde olmasına rağmen ne bölgesel güçler ne de küresel güçler İsrail'i durdurabilecek bir adım atabildiler. Öte yandan İsrail'in son İran saldırısı sonrası hava üstünlüğünü ele geçirdiğini ifade etmesine rağmen 15 Haziran'da İran'dan atılan balistik füzelerin bazıları, Tel Aviv'de nüfusun yoğun olduğu bölgelere düştü. İran daha sonraki günlerde MOSSAD karargâhı dahil birçok stratejik noktayı doğrudan vurmaya başladı. Bu durum hem İsrail'in savunma sistemlerinin tartışılmasına hem de İsrail'in İran karşısında askeri düzeyde üstünlük kurmada yetersiz kaldığına işaret etmektedir. İsrail'in İran tarafından vurulabilir olması, İsrail'in Ortadoğu'da kurmak istediği hegemonik oyunun da başarısızlığa uğramasına yol açabilir. Bunlardan daha da önemlisi İsrail'in askeri olarak yenilemez algısının da zarar görmesine ve İsrail'de yaşayan insanların daha güvenli buldukları ülkelere göç etmesine yol açabilir.

Tüm bunların ötesinde 1980'lerden itibaren bölgesel savaşlar ve ambargolarla yaşayan İran toplumu İsrail ile yapılan savaştan kaynaklı yaşanacak olumsuzluklara karşı daha dirençlidir. İsrail halkı ise özellikle Arap-İsrail savaşları ve Hizbullah ile Hamas ile yapılan mücadelelerden çok ciddi etkilenmedi. Daha da ötesinde Gazze'ye yapılan saldırıları evinden veya Gazze etrafındaki tepelerden izledi. Ancak İran'ın karşı füze saldırıları İsrail halkında ciddi kaygı ve endişeye yol açtı. İran'ın karşı saldırı kapasitesinin olmayacağı varsayılırken, savaşın ilerleyen günlerinde İran'ın daha güçlü silahlarla İsrail topraklarını hedef alması "Güvenli Yurt" söylemini derinden sarstı. İsrail'in kurulmasında ana argümanların başında dünyanın birçok bölgesinde baskılarla karşılaşan Yahudilere güvenli bir yurt kurulması söylemi vardı. 1897'de Basel'de toplanan İlk Siyonist Kongre'den 1917'deki Balfour Deklarasyonu'na ve 1947 Taksim Kararı'ndan çeşitli uluslararası kararlara kadar tüm resmi metinlerde amaç Yahudilere güvenli bir yurt kurma söylemi vardır. Ancak İran'ın saldırılara verdiği misillemelerde İsrail'in birçok kenti doğrudan hedef alındı. Amerikan basınında İsrail hava

savunma sistemi olan Demir Kubbe İran'dan gelen füzelerin ancak %65ini engelleyebildiği yazıldı. Ayrıca engelleyici mühimmat stokunun 10 günle sınırlı kaldığı ifade edildi. Bu durumda savaşın daha uzun sürmesi durumunda Filistin topraklarının Yahudiler için güvenli bir yurt olma iddiasını kaybedeceği ve nüfus hareketleri ile 2. Ülke vatandaşlığına sahip olan Yahudilerin ülkeyi terk etmesine yol açabileceğini iddialarının ortaya atılmasına yol açtı. Nitekim söz konusu risklerden dolayı İsrail hükümeti ülkeden çıkışları yasaklama kararı aldı. Dolayısıyla savaşın sürmesi durumunda toplumsal düzeyde stratejik üstünlük İran'ın eline geçebilir.

5-İran ve İsrail'in Toplumsal Düzeyde Dayanma Kapasitesi

İran medeniyeti ve toplumunu tanımlayan en güzel ifadelerden biri de hiç kuşkusuz yas ve matemdir. Özellikle Muharrem ayı, Aşure günü veya Erbain yürüyüşü (Necf'ten Kerbela'ya 40 gün yayan yapılan yürüyüş) boyunca tüm Şiiler ve İran halkları büyük bir yas ve mateme bürünmektedir. Matem ve yas günlerinde okunan mersiyeler, çekilen çileler ve ağıtlar yaklaşık 1400 yıldır sürmektedir. İran'da matem ve yas her zaman toplumun en güçlü dayanma ve aynı zamanda beslenme noktası oldu. Matem, yas, çile çekme İran'da bir anlık bir olay olmanın ötesinde toplumu oluşturan bir kültür olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla İran toplumunda yas ve matem geleneği Şii İslam geleneğinin yaşaması ve yaşatılması noktasında siyasî ve toplumsal bir olay haline getirip çok çeşitli ritüellerle yüzyıllardır sürmektedir. Bu bağlamda İran halkı acı, matem, çile ve çatışma kültüründen beslenmektedir. Toplumsal düzeyde haksızlığa uğrama ve aç çekme Kerbela'dan bugüne tarihsel toplumsal bir olgu olarak toplumsal hafızanın ayrılmaz bir parçası oldu.

Öte yandan İsrail toplumunun tarihsel hafızasında sürgün, baskı, ayrımcılık ve soykırım önemli bir yer tutmaktadır. Bir Daha Asla söylemi Yahudi liderlerin politik ve askeri kararlarının meşrulaştırılmasında bir motto oldu.

Dolayısıyla iki toplumun tarihsel ve toplumsal hafızasında önemli bir yer tutan yas, matem ve acı, siyasi ve askeri elitlerin politikalarını etkileyen ve belki de belirleyen önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum belki de tarafların daha yıkıcı hamleler ve adımlar atmasına bile yol açabilir.

6- Savaşın Küresel Enerji Piyasasına Etkisi

İran-İsrail Savaşı öncesi brent petrol fiyatı yaklaşık 69 dolar civarındaydı. İsrail saldırısının başladığı gün brent petrol fiyatı ani bir yükselişle 76 dolar civarına çıktı. Hürmüz Boğazı'nın kapatılacağına dair söylentilerin ortaya çıktığı günlerde petrol fiyatı 80 dolar

civarına kadar çıktı ve sonra 72 dolara kadar geriledi. ABD'nin saldırısı sonrası brent petrol fiyatı 77 dolar civarına yeniden çıktı.

Enerji fiyatlarında yaşanan istikrarsızlık İran'ın petrol ihracatının engellenmesi durumunda bölgedeki diğer ülkelerin de petrol ihraç etmesine müsaade edilmeyeceğini açıklamasından sonra daha da arttı. Özellikle Hürmüz Boğazı üzerinde tartışmalar enerji fiyatlarındaki istikrarsızlığı derinleştirmektedir. Hürmüz Boğazı küresel enerji ticaretinde dünyanın en kritik geçiş noktası olarak dikkat çekmektedir. Dünya genelindeki toplam petrol ticaretinin yıllara göre değişmekle birlikte %30-32 arası ve küresel LNG ticaretinin yaklaşık %22'si Hürmüz Boğazı üzerinden geçmektedir. Hürmüz Boğazı'nda uzun sürecek bir kriz hem üretici ülkeler hem de tüketici ülkelere ciddi ekonomik ve ardından toplumsal olayların yaşanmasına yol açabilir. Özellikle enerjide dışa bağımlı olan ve kırılgan ekonomilere sahip ülkelere kriz çok daha ciddi boyutlarda yaşanabilir.

Bu bağlamda petrol ticaretindeki ve petrol fiyatlarındaki artışlar ülkeler arasında gelir transferine yol açmaktadır. Yüksek enerji fiyatları ithalatçı ülkelere enflasyonist bir ekonomiye yol açarken, bu da o ülkelerdeki ekonomik ve siyasi istikrarı etkilemektedir. Şöyle ki, doğrudan bir üretim girdisi olan petrolün birim fiyatı arttıkça, üretim maliyetleri artmakta; artan üretim maliyetleri piyasadaki fiyatların yükselmesine yol açmakta; fiyatlar arttıkça talep gerilemekte, düşük talep devletin vergi gelirlerini düşürmekte; vergi gelirlerinden yoksun kalan devletler ekonomik çöküntü içerisine sürüklenmekte; güçsüz ekonomi güçsüz devleti ortaya çıkarmaktadır. Ülkelerde vergi gelirleri kaybından yaşanan bütçe açıkları borçlanma gereğini artırıyor ve bu kez de uluslararası kredi kuruluşlarında faizler tırmanmaya başlıyor. IMF gibi kredi kuruluşlarına başvuran devletler, büyük güçlerin dış müdahalelerine açık hale gelmektedirler. Petrol fiyatlarındaki 10 dolarlık artışın, dünya ekonomisinde yol açtığı, %0,5'lik GSYİH düşüşü, yaklaşık 260 milyar dolarlık bir gerileme, dünya genelinde, petrol ithal eden ülkelere, petrol ihraç eden ülkelere yaklaşık 150 milyar dolarlık bir gelir transferi anlamına geliyor. Petrol fiyatlarında 10 dolarlık bir fiyat artışı tüm dünyada işsizliğin %0,1 artarak, 400 bin kişinin işsiz kalmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla üretimde önemli bir üretim maliyeti olan enerji giderleri, ekonominin tüm sektörlerini doğrudan etkilemektedir. Enerji fiyatlarındaki artışlar, maliyet enflasyonuna yol açmakta ve bu durum ülkelerin üretimin azalmasına ve ekonomik büyümenin daralmasına yol açmaktadır.

Sonuç Olarak

İran-İsrail Savaşı Ortadoğu başta olmak üzere küresel düzeyde büyük bir kırılmanın yaşanmasına yol açtı. İran'ın doğrudan İsrail tarafından saldırıya uğraması ve ABD Başkanı Trump'ın emriyle ABD'nin de Savaşa müdahil olması tüm Dünya'da 3. Dünya Savaşı senaryolarının konuşulmasına yol açtı. Söz konusu analizler ve söylemler İran'ın yukarıda bahsettiğimiz kapasite ve savaşı yayma potansiyelleri dikkate alındığında doğru bir değerlendirmedir. Rusya Devlet Başkanı Putin de İran-İsrail çatışmasının III. Dünya Savaşına dönüşme ihtimaline ilişkin bir soruya verdiği cevapta “Bundan endişe duyuyorum, ihtimal artıyor” ifadelerini kullandı. İran'ın kısa sürede koşulsuz teslim olacağı veya bir iç savaşın içerisine sürükleneceği iddiaları pek gerçekçi gözükmemektedir. Ancak İsrail'in savaşı yayma ve ABD başta olmak üzere uluslararası bir koalisyonla savaşı sürdürme amacı her geçen gün daha da yakınlaşmaktadır. Savaş kısa bir süre sonra kısmi bir ateşkesle sonuçlansa bile İran-İsrail arasında yaşanan gerginliğin son bulmayacağı açıktır. İsrail'in İran'a yönelik saldırısı ile 13 Haziran' da başlayan çatışmalar ABD'nin nükleer tesisleri bombalaması ile daha da tırmanmıştır. Amerikan-İsrail ortak müdahalesi Ortadoğu' da belki de yıllarca sürecektir yeni bir şiddet, çatışma, savaşların kapısını sonuna kadar açmıştır. Temel amaç ise yeni bir yüzyılda ABD çıkarlarına uygun ve İsrail hegemonyası altında şekillenen yeni Ortadoğu olduğu açıktır.